

תעלומת מר שושני

על מצבתו נכתבו המילים האלה: "הרב והחכם שושני ז"ל - לידתו וחיוו סתומים בחידה". מיהו החכם המסתורי שושני, ומדוע כה השתאו מחוכמתו חכמים כמו הרב יהודה ליאון אשכנזי (מניטו), הרבי מסאטמר, פרופ' עמנואל לוינס וייבדל לחיים פרופ' שלום רוזנברג? * נראה שמשה נחמני הצליח לפתור סוף סוף את התעלומה

משה נחמני

אורוגואי תשכ"ח

ליל שבת קודש, כ"ב בטבת. תלמיד חכם מוזר וערירי, לבוש כקבצן, העונה לשם 'מר שושני', נפטר זמן קצר לפני שיעור שהיה אמור למסור בסמינר של חניכי בני עקיבא.

בשעת מותו היה על ידו בחור צעיר ששמו שלום רוזנברג, לימים פרופסור נודע באוניברסיטה העברית. הוא פשפש בכיסו של הנפטר ומצא פתק ובו מספר טלפון בשווייץ של אדם שהכירו. כאשר התקשרו למספר הטלפון התברר כי אותו אדם נפטר יום קודם לכן. מר שושני נקבר בעיר מונטווידאו, בירת אורוגואי. על מצבתו כתב תלמידו הסופר אלי ויזל את השורות האלה: "הרב והחכם שושני ז"ל - לידתו וחיוו סתומים בחידה". למחרת פרסם ויזל מאמר לזכר מורו ובו כתב: "הוא היה מסתורי וגדול. שלוש שנים קיבלתי תורה מפיו, וכל מה שאני יודע הוא בזכותו".

מיהו החכם המסתורי שושני, ומדוע כה השתאו מחוכמתו חכמים כמו הרב יהודה ליאון אשכנזי (מניטו), הרבי מסאטמר, פרופ' עמנואל לוינס וייבדל לחיים פרופ' שלום רוזנברג?

ממתטיקה ועד ספרא

דצינעוּתא בראש אחד -

מונטווידאו תשכ"ז

הקהילה היהודית בעיר קטנה למדי. היא כוללת ארבעים אלף יהודים המשתייכים למגוון זרמים ופלגים, מנטורי קרתא ועד קומוניסטים. בתוך המגוון הצבעוני הזה בולט אדם ששמו שושני. במאמר עיתונאי שפורסם אז נכתב כי הוא "יהודי גאון, כמדומה יחיד בכל התפוצות", אך "משונה ומיוחד במינו". שושני התגורר במונטווידאו מאז תשט"ז, והקפיד לעבור דירה מדי כמה חודשים.

"הוא עבר את כל מאורעות השואה באירופה, התגלגל בכל מיני גלגולים משונים עד הגיעו אל השקט בעיר נידחת זו שבקצוי עולם התרבות", כתב אחד ממכריו, י' אביב, בעיתון הצופה (כ"ג בתשרי תשכ"ח), והוסיף: "היהודי שלנו אינו רק גאון, אלא גם איש המסתורין. שמו המדויק אינו ידוע לאיש. במונטווידאו הוא קורא לעצמו פרופסור שושני... הוא נחבא בפיתו, ואוי ואבוי לגבאי המסכן שיעז לקרוא לתורה, הוא פשוט נמלט ואיננו עולה. איש אינו יודע את שמו הפרטי ושם אביו, אם כהן הוא, לוי או ישראל.

במה מתבטאת גאונותו? קשה להשיב, שכן איש עדיין לא עמד על מלוא ההיקף של ידיעותיו. היהודי שלנו שולט שליטה מלאה ובלעדית בכל מכמני הספרות היהודית המקורית. הוא יודע על פה ממש את כל התנ"ך, ויכול לציין כל מובאה בפסוק ובפרק המדויק בו היא מופיעה. הוא יודע על פה את כל הש"ס - בבלי וירושלמי - עד הדף והשורה, הוא יודע על פה רמב"ם,

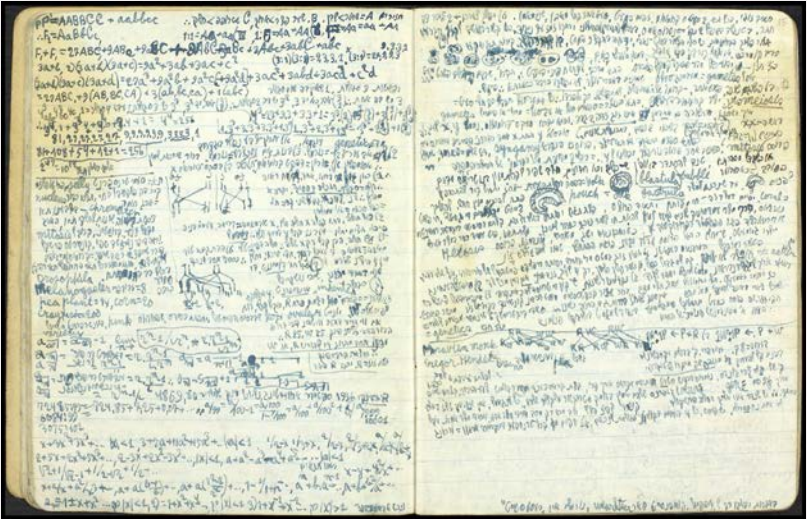
זוהר ומדרשים.

"מלומד ישראלי ששהה כאן פעם הזכיר דרך אגב, שאינו יודע בדיוק מהו 'ספרא דצינעוּתא', והפרופסור סיפר ללא כל יוהרה שבהיותו בן שש ידע את כל הספר על פה! ומיד החל מצטט ממנו קטעים ארוכים בארמית. לעולם אינו מחזיק ספר בידו. כל ספרי הפילוסופיה היהודית, למן ה'מורה נבוכים' וכל ספרי ימי הביניים ועד ספרי התיאולוגים הנוצריים והספרות הפילוסופית של העת החדשה, מונחים בראשו כבקופסה. הוא שולט שליטה מלאה במתמטיקה המודרנית, בעשר שפות, בספרות הכללית ועוד. ולא רק יודע בעל פה, הוא מוכן להקדיש שעות על מנת לבאר מאמר מוקשה בכל אחד מן השטחים המנויים לעיל, ותוך הברקות מפתיעות במקוריותן הגאונית. דקדוק, פרשנות, קבלה, הלכה ומדע - הכל!"

י' אביב נדרש למזורותו של שושני: "יש המסבירים את כל מסתוריותו בעובדת ההתחמקות ההיא מן המגף הנאצי ומאימת המוות הרובצת עליו עד היום כתסביך רדיפה פסיכולוגי".

ישראל תשי"ג-תשי"ד

שושני, או פרופסור בן שושן (במלעיל, כפי שכינה את עצמו בתקופה זו), מסר שיעורים ברחבי הארץ מטעם המחלקה לתרבות וחינוך תורניים במשרד החינוך. הוא נדד מדן ועד אילת והקפיד שלא יהיה לו מקום מגורים

קבוע. בקיבוץ סעד הוא התגורר חצי שנה, ולא הרשה לאיש להיכנס לחדרו הפרטי. אחר כך עבר לקיבוץ בארות יצחק שליד פתח תקווה.

"איש מוזנח בחיצוניותו, לבוש קרעים, אך תלמיד חכם שאין רבים דוגמתו. שוחה כשחיין אלוף בים התלמוד, המדרשים, מפרשים ראשונים ואחרונים ומדעים חיצוניים", כתב אז דוד גלעד, סבא של יאיר

לפיד, בעיתון מעריב. "והיה האיש כחידה בעיני כולם, מנין הוא צץ פתאום וכיצד לא ידענו עליו ולא שמעו את שמו, ומדוע אינו נחשב בין גאוני ישראל של הדור הזה".

צרפת תש"ה-תשי"ב

שושני הסתובב ברחבי צרפת, ולפרנסתו עבד כמורה פרטי. נוסף על כך היה פעיל בתנועת הפועל המזרחי וקיבל ממנה תמיכה כלכלית. בשנים אלו לימד כמה מגדולי אנשי הרוח היהודיים של צרפת, ובהם הפילוסוף עמנואל לוינס, פרופ' אנדרה נהר, הרב יהודה ליאון אשכנזי (מניטו). הוא קיים בביתו לימוד בספר 'נפש החיים' לרבי חיים מוולוז'ין. השיעור היה מתחיל בשעות הקטנות של הלילה ונמשך עד הבוקר. מכרים מאותה תקופה תיארו אותו כמי שאהב לאתגר את סביבתו בכך שיזרקו בפניו נושא כלשהו, מיהדות ועד ספרות, פיזיקה ואסטרונומיה, והוא כבר ירצה עליו בלי הכנה מוקדמת.

פריז תש"ב (ימי השואה)

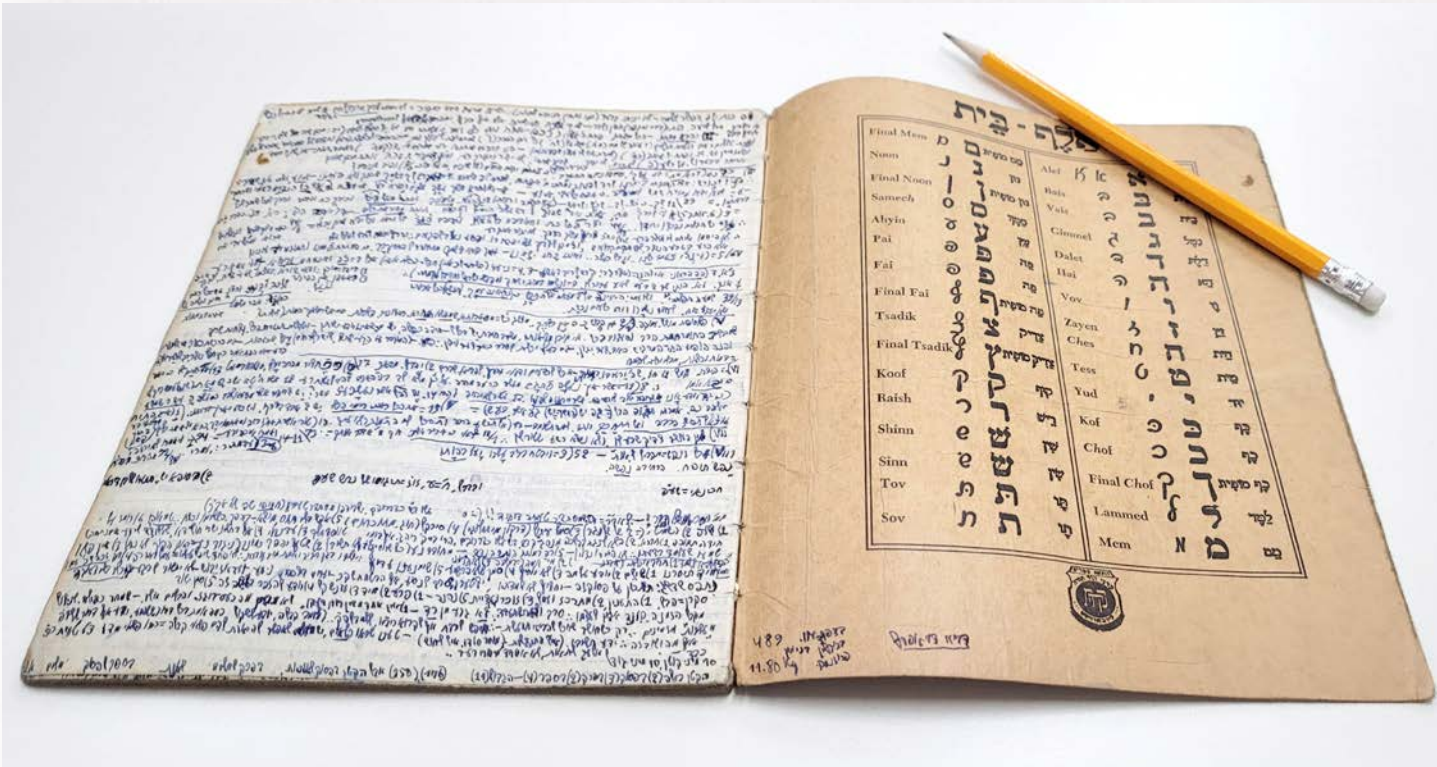
בשנת תש"ב שהה שושני בפריז, ומכיוון שלא היו לו מסמכים נעצר על ידי הגסטאפו. כשהתגלה להם שהוא נימול הבינו שהוא יהודי ורצו להורגו. הוא הצליח לשכנע את חוקריו כי הוא מוסלמי ולכן נימול. לשם ביורו הדברים הוזמן המופתי הראשי של צרפת לברר את טענותיו. בתום חמש שעות של שיחה, שבהן ציטט שושני בשטף את הקוראן, דרש המופתי לשחרר את האיש באומרו שהוא "אימאם" (איש הנהגה מוסלמי).

ארצות הברית תרע"ה-תר"ף

בעיתון היידישאי דער מארגען זשורנאל, בגיליון של 20 בנובמבר 1919, התפרסמה הודעה קטנה: בבית הכנסת של תלמוד תורה ניו לאטס בברוקלין, בשבת פרשת תולדות תר"ף [1919], ימסור שיעור "הרב ר' הלל פערלמאן". מיהו אותו פרלמן? לא רק אתם לא שמעתם עליו אלא גם יהודי ארצות הברית מעולם לא נתקלו

בשמו, ולכן דאג עורך העיתון להסביר כי פרלמן הוא "העילוי פון ירושלים" (העילוי מירושלים).

באתר עיתונות יהודית היסטורית, שמכיל רבבות גיליונות עיתונים יהודיים, זהו האזכור היחיד של אדם ששמו הלל פרלמן". הוא לא הותיר עקבות בירושלים ואף לא בארצות הברית מלבד אותו שיעור חד-פעמי. גם בספרות התורנית העשירה שנכתבה באותה תקופה

בעיתון היידישאי דער מארגען זשורנאל, בגיליון של 20 בנובמבר 1919, התפרסמה הודעה קטנה: בבית הכנסת של תלמוד תורה ניו לאטס בברוקלין, בשבת פרשת תולדות תר"ף [1919], ימסור שיעור "הרב ר' הלל פערלמאן". מיהו אותו פרלמן? לא רק אתם לא שמעתם עליו אלא גם יהודי ארצות הברית מעולם לא נתקלו בשמו, ולכן דאג עורך העיתון להסביר כי פרלמן הוא "העילוי פון ירושלים" (העילוי מירושלים).

בארץ ובחו"ל הוא אינו נזכר. רק בספר אחד ויחיד נזכר אדם ששמו הלל פרלמן: איגרות הראי"ה. מתברר שהעילוי מירושלים היה קשור דווקא לראי"ה קוק, רבה של העיר יפו, בימים שלפני מלחמת העולם הראשונה.

יפו תרע"ה-תרע"ד

מאיגרותיו של הראי"ה מתברר שבישיבתו ביפו למד גם הבחור הלל פרלמן, וזכה להערכה מיוחדת. לאחר שהרב קוק עזב את הארץ בקיץ תרע"ד והישיבה נסגרה, התפזרו התלמידים לבתיהם, אולם התלמיד פרלמן עבר לגור בבית הרב (אף שהרב עצמו לא היה שם), מהסיבה הפשוטה שלא היה לו לאן ללכת. לא היו לו קרובי משפחה בארץ. בחור נוסף ששמו מאיר (יליד 1893, גדול בשנתיים מפרלמן), התגורר אף הוא בבית הרב מאותה סיבה.

לאחר תקופה מסוימת הוא גלה לארצות הברית, וכבר בימים הראשונים שם שלח מכתב נוגה למורו ורבו, ששהה בגלות בשווייץ. פרלמן תיאר את סבלו ועוניו וכי אין לו מכיר ותומך במקומו החדש. בתגובה שלח לו הרב איגרת המלצה המיועדת לרב מאיר ברא"ילן, מראשי המזרחי, שישב באמריקה. באיגרת זו הדגיש הרב קוק כי פרלמן הוא בחור מיוחד במינו אשר עתיד להיות לברכה לעם ישראל (איגרות הראי"ה ח"ג תשלג, כ"ו באייר תרע"ה).

הרב תיאר את פרלמן בביטויים מפליאים ומדויקים: "אחד הצעירים היותר מצוינים מבני ציון היקרים, הוא ידידי החביב החתן הרב החרדי ובקי שלם ורב תבונות מר הלל פרלמן... צר לי מאד על כלי חמדה כזה, שלא יפותח חלילה ולא יוציא אל הפועל את כשרונותיו הנפלאים". עם איגרת זו שלח הרב קוק מכתב חיזוק גם לפרלמן עצמו (שם תשלד; מאותו תאריך): "ידידי החתן היקר, האברך כמדורו חריף ושונן, נבון בחדרי תורה וחכמה".

בתום חמש שעות של שיחה,
שבהן ציטט שושני בשטף את
הקוראן, דרש המופתי לשחרר
את האיש באומרו שהוא
"אימאם" (איש הנהגה מוסלמי)

המחברת של מר שושני - באדיבות הספרייה הלאומית
תמונתו של מר שושני - ד"ר יעל לוי, באדיבות משפחת מינץ.

קוק שהוא יהיה "לשם ולתפארת בישראל", ולימים אכן
התגלתה השפעתו על מגוון ציבורים ועל אישים דגולים
ברחבי הארץ והעולם. אילולי השואה הנוראה, שצרבה
בנפשו ועיצבה את אופיו המוזר, אין לי ספק שהיה עולה
ארצה ותופס מקום בשורה הראשונה של העולם הרבני
בכלל ושל הציונות הדתית בפרט.

שושני הניח אחריו עשרות מחברות של חידושי תורה
מופלאים ותמציתיים במגוון נושאים. תלמידו פרופ'
שלום רוזנברג מסר אותן לספרייה הלאומית, ובימים אלו
הן נחשפות לראשונה לעיון הציבור. ביום חמישי, ט"ו
בחדש, ייערך ערב עיון לרגל הפקדת ארכיונו האישי של
מר שושני בספרייה הלאומית. האירוע יסודר באמצעות
זום, ואפשר להירשם אליו ולהשתתף בו. יישאו בו דברים
חוקרי תורתו של מר שושני.

בסיום דבריו כתב הרב לתלמידו אהובו: "תגדל ותהיה
לשם ולתפארת בישראל, כראוי לך לפי כשרונות נפשך
היפה".

להיכן נעלם העילוי המופלא הלל פרלמן, שהרב קוק
הבחין בבקיאותו, בחריפותו ובכישורונותיו וצפה לו עתיד
מזהיר? ומנגד, מהיכן הופיע הגאון האגדי מר שושני,
ולמה איננו יודעים מאומה על עברו?
התשובה המפתיעה היא שמדובר באדם אחד! העילוי
הארץ-ישראלי הלל פרלמן, שנעלם לאחר מלחמת
העולם הראשונה, הוא הגאון העולמי שהחל להתפרסם
בשנות השלושים בכינוי 'מר שושני'! הדבר מוכח בצורה
חד-משמעית על פי מסמכים ותמונות במאמר שפרסמה
ד"ר יעל לוי, הגניש כיום באינטרנט.

ירושלים תרס"ט

אם פרלמן למד ביפו, מדוע נקרא בארצות הברית
ה"עילוי מירושלים"? בשנים האחרונות התגלו מסמכים
נדירים השופכים אור על חידת חייו של פרלמן-שושני
מלידתו ועד יומו האחרון. התברר שהוא נולד בבריסק
בשנת תרנ"ה, וכבר בילדותו התפרסם שמו כבעל זיכרון
פנומנלי. אביו, ר' מנחם פרלמן, ערך מופעים בקהילות
יהודיות ברוסיה, שבהם הופגנו יכולותיו וידיעותיו
התורניות של ילד הפלא.

בנעוריו עלה הלל פרלמן בגפו ללמוד בארץ הקודש,
ולפי מסמכים המצויים ברשותי התקבל לישיבת פרי עץ
חיים במאה שערים ולמד שם עד שנת תרס"ט. כעבור
שנים מספר, בשנת תר"ע, עבר לישיבה החדשה ביפו.
האחראי למעבר היה הרצ"ה קוק, שהופקד על איסוף
תלמידים כשרוניים מרחבי הארץ והעולם לישיבת
העילויים שבראשותו של אביו. זו הייתה הישיבה
הראשונה בארץ בעלת אוריינטציה לאומית מובהקת.
תוכנית הלימודים כללה את כל מקצועות התורה, כולל
קבלה. נוסף על כך למדו התלמידים גם מקצועות חול כמו
גאוגרפיה ומתמטיקה. במוסד ייחודי ועשיר רוח זה צמח
שושני, ובו רכש חלק ניכר מידיעותיו בתורה ובחוכמה.

באיגרות שכתב הרב קוק על הישיבה כינה אותה
"ישיבה עולמית", ולבוגריה ייעד השפעה על קהילות
יהודיות ברחבי העולם היהודי (איגרות הראי"ה, איגרת
תתפח). בשל כך למדו התלמידים מגוון שפות, ובהן
גרמנית וצרפתית, ולא פלא ששושני שלט בהן כל חייו.
בפועל מה שהפיץ את תלמידי הישיבה לרחבי העולם
היה דווקא האירוע הטראומטי של מלחמת העולם
הראשונה, ו'בזכותו' התקיים חזונו של הרב קוק בדבר
השפעת בוגרי הישיבה על רחבי העולם היהודי.
כשהיה הלל פרלמן צעיר כבן עשרים כתב עליו הרב

לא חבל לפספס את השנה?

זו ההזדמנות שלכם להירשם ברגע האחרון

תואר שני M.Ed.

חוגי הלימוד בתואר השני:

הוראת המתמטיקה | ניהול וארגון מערכות חינוך
חינוך מיוחד בהתמחויות: לקויות למידה ולקויות מורכבות
תנ"ך | תושב"ע | מחשבת ישראל | חינוך יהודי

תואר ראשון B.Ed. והסבת אקדמאים להוראה

חוגי הלימוד בתואר הראשון:

חינוך מיוחד | לשון | אנגלית | ספרות | גיאוגרפיה
אזרחות | תושב"ע | מתמטיקה | מדעי המחשב
מדעי הטבע | היסטוריה | לימודי אי | תקשורת
תנ"ך | מחשבת ישראל

פותחים את שנת הלימודים בלמידה היברידית

הרצוג. לדעת. לחנך.

להרשמה: 073-3742355 או היכנסו לאתר המכללה: herzog.ac.il